

ДУ «ЦЕНТР ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я МОЗ УКРАЇНИ»
Одеський обласний центр громадського здоров'я

Інформаційний бюлетень Вип.2. **Імунопрофілактика**

Одеса
2020

Імунопрофілактика. Інформаційний бюлетень. Вип. 2. — Одеса:
Vmeste, 2020 — 36с.

Укладач: Сухаренко Катерина

Рецензенти: Пастернак Оксана, Калмикова Марія

Редактори: Леснікова Анна, Мячина Анна

Дизайнер: Пірог Алла

матеріал підготовлено спільно з
ГО «Батьки за вакцинацію» в рамках
меморандуму про співпрацю

**Батьки за
вакцинацію**
Громадська організація

ОДЕСЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

I. Вакцинація — один з найбільших здобутків людства

На сьогодні імунопрофілактика визнана одним з найуспішніших і економічно ефективних заходів у сфері громадського здоров'я. Щороку завдяки заходам з імунопрофілактики вдається врятувати від 2 до 3 млн. дітей у всьому світі.

Основними цілями імунопрофілактики є збереження здоров'я населення шляхом зниження рівня захворюваності, смертності та інвалідизації в результаті інфекційних хвороб, формування колективного імунітету та зниження витрат системи охорони здоров'я на лікування інфекційних хвороб, яким можна запобігти за допомогою вакцинації.

Для забезпечення і підтримання в Україні епідемічного благополуччя щодо інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики, необхідно забезпечити рекомендований Всесвітньою організацією охорони здоров'я обсяг охоплення населення профілактичними щепленнями.

II. Аналіз сучасного стану імунопрофілактики в Україні в цілому та в Одеському регіоні зокрема

В Україні за останні п'ять років склалася нестійка епідемічна ситуація щодо інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики. Захворюваність на кір, краснуху, епідемічний паротит, кашлюк, дифтерію набуває некерованого характеру, про що свідчить чергування періодів підйому і спаду захворюваності, зменшення міжепідемічного періоду.

Внаслідок недостатнього рівня фінансової підтримки системи охорони здоров'я в попередні роки, недовіри громадськості до профілактичних щеплень, відсутності довгострокової стратегії імунопрофілактики та планування постачання імунобіологічних препаратів фіксувалися критичні рівні охоплення населення обов'язковими профілактичними щепленнями та нестабільний рівень забезпечення медичними імунобіологічними препаратами.

Так, в Україні спостерігались найнижчі серед країн Європи показники охоплення населення вакцинацією. У результаті цього Україна набула статусу світового і європейського лідера з інфекційних захворювань. Це добре ілюструють дані щодо захворюваності на кір у світі під час спалаху 2018 році (рис. 1).

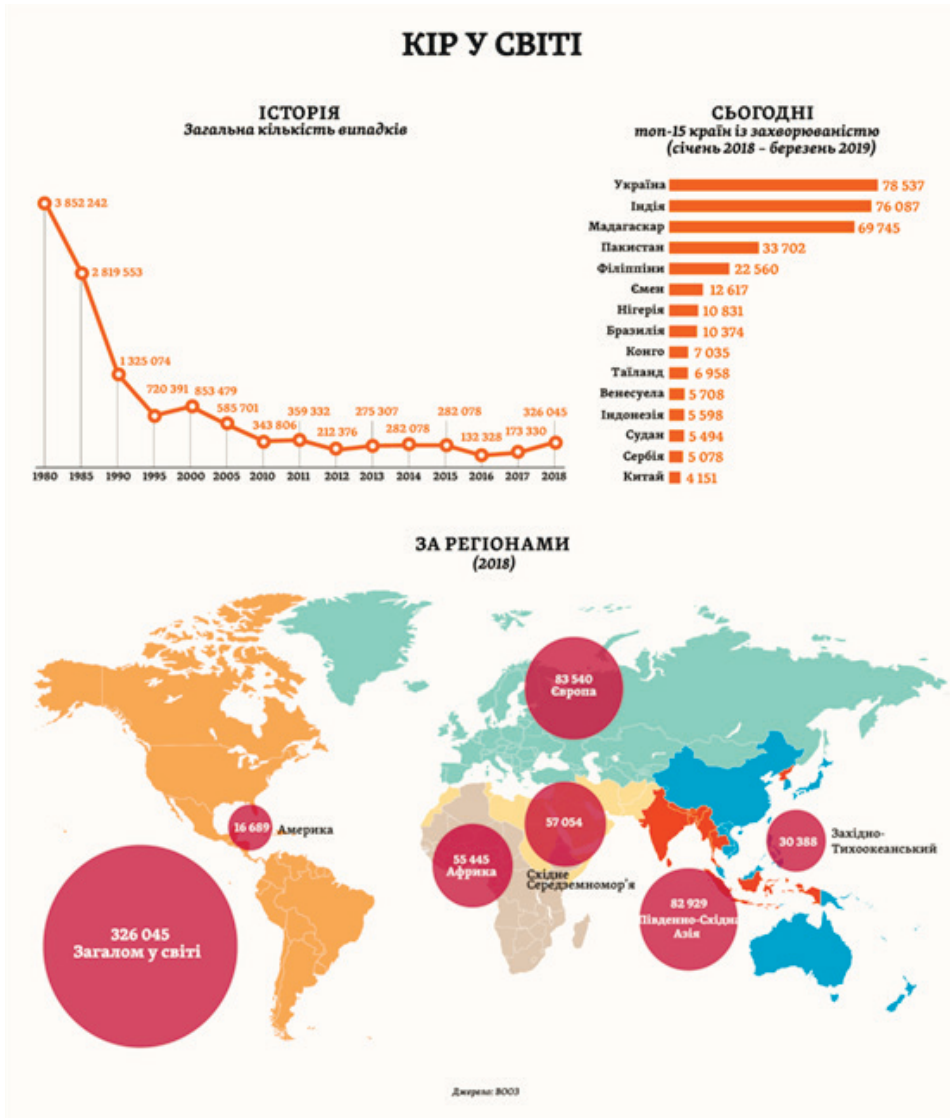

Рис. 1. Захворюваність на кір у світі під час спалаху 2018 році

На жаль, Одеська область посідає передостаннє місце серед усіх областей України з охоплення населення первинною вакцинацією (рис. 2). Кожна п'ята дитина на Одещині не має усіх необхідних щеплень.

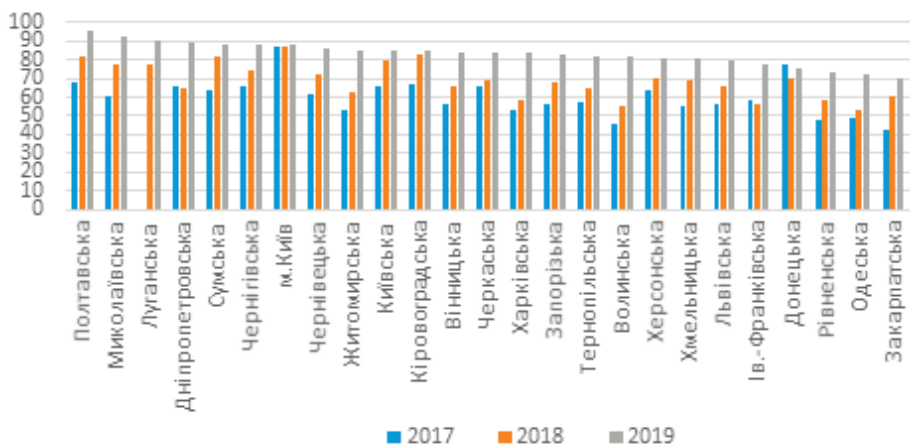

Рис. 2. Середній показник первинної вакцинації за областями (2017-2019 рр.)

Тож перед владою, медичною спільнотою та громадськістю стоять серйозні виклики.

З метою їх вирішення КНП «Центр громадського здоров'я» Одеської обласної ради спільно з департаментом охорони здоров'я Одеської обласної адміністрації розробили регіональну Концепцію розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики, на 2020-2022 роки.

Напрями реалізації Концепції

Напрямами реалізації Концепції є:

- забезпечення доступу мешканців Одеської області до ефективних, безпечних та економічно обґрунтованих заходів з імунопрофілактики на регіональному рівні;
- формування системи моніторингу та контролю за належним дотриманням умов «холодового ланцюга» під час зберігання та транспортування імунобіологічних препаратів на регіональному рівні;
- створення та подання в ДУ «ЦГЗ» МОЗ України пропозицій щодо формування електронного продукту, який би дозволив оптимально планувати необхідність вакцин БЦЖ, проводити фіксацію причин протипоказань та відмов від вакцинації, вести звітність з НППІ згідно з серіями та термінами придатності вакцин;
- створення ефективної системи передачі імунобіологічних препаратів між суб'єктами господарювання різних форм власності для проведення профілактичних щеплень;
- комунікація з органами місцевого самоврядування щодо виділення коштів на закупівлю вакцин проти грипу для контингенту ризику;
- створення системи моніторингу якості збору, аналізу та надання інформації щодо вакцинації на регіональному рівні;
- забезпечення медичної спільноти сучасною достовірною інформацією щодо вакцинації, навчання, підтримки та адвокації в питаннях імунопрофілактики;
- формування у мешканців Одеської області усвідомлення цінності, необхідності, безпечності імунопрофілактики, забезпечення соціального попиту на обов'язкові профілактичні щеплення, розвінчання міфів, підвищення довіри до влади та медиків.

III. Основна інформація щодо вакцин та хвороб, від яких вони захищають

Вакцинація — це введення вакцини для стимуляції імунної системи з метою вироблення захисту від захворювання. Вакцини містять або живий ослаблений чи вбитий мікроорганізм (бактерію чи вірус), або ж його окремі компоненти — так звані антигени. Стимулюючи адаптаційний імунітет, вони допомагають запобігти розвитку інфекційного захворювання.

Повідомлення про щеплення проти віспи в Китаї датуються ще кінцем Х століття. Повідомляється, що такі щеплення широко практикували за правління імператора Лонгкіна. Однак саме Едвард Дженнер, лікар з Берклі, Глостершир, встановив процедуру вакцинації, ввівши матеріал з пухирця коров'ячої віспи, яка розвилась у доярки Сарі Нельмес, у руку хлопчика на ім'я Джеймс Фіппс. Через два місяці він щепив хлопчика віспою, і хвороба не розвинулася. У 1798 році Дженнер опублікував «Дослідження причин та наслідків розвитку вакцин проти варіоли», яке викликало широкий інтерес. Його доповідь було перекладено на шість мов і понад 100 тисяч людей були вакциновані. А термін «вакцинація» був введений у 1800 році хірургом Річардом Даннінгом у його тексті «Деякі спостереження щодо вакцинації».

Чому вакцинація важлива?

Вакцинація — це найважливіше, що ми можемо зробити для захисту від небезпечних інфекційних хвороб. Щеплення вважаються проривом у медицині та щороку запобігають до 3 мільйонів смертей.

З моменту запровадження вакцинації такі хвороби як віспа, поліомієліт і правець, які вбивали або інвалідизували мільйони людей, — зникли або дуже рідко спостерігаються. Захворюваність на кір та дифтерію зменшилась на 99,9%.

Однак, якщо люди припиняють вакцинуватися, є можливість швидкого розповсюдження вищезазначених та інших інфекційних хвороб знову.

Близько 3 мільйонів людей помирає щорічно від хвороб, які можна попередити лише за допомогою вакцинації.

Як діють вакцини?

Щоб зрозуміти, як діє вакцина, бажано зрозуміти, яким чином організм бореться з хворобою. Коли бактерії або віруси проникають в наш організм, вони розмножуються і атакують нас. Організму необхідно кілька днів, щоб виробити інструменти для боротьби з вірусом або з бактерією і почати їх використовувати проти інфекції. Після того як організм впорається з інфекцією, імунна система «запам'ятає» всі інструменти, які використовувалися, щоб захистити організм від певної хвороби.

Організм зберігає деяку кількість Т-лімфоцитів («клітин пам'яті»), які швидко приходять в дію при кожній повторній зустрічі організму з цією бактерією або з цим вірусом. Коли виявляються знайомі антигени, «клітини пам'яті» запускають В-лімфоцити, які виробляють антитіла, необхідні для знищення загрози.

Вакцина допомагає виробити імунітет за допомогою моделювання інфекції. Цей вид інфекції не викликає хворобу, але він спонукає імунну систему виробити Т-лімфоцити та антитіла.

Коли сформується імунна відповідь на введення вакцини, в організмі залишиться запас Т-лімфоцитів, «клітин пам'яті», які запам'ятають, як можна подолати хворобу в майбутньому.

Колективний імунітет

Охоплення вакцинацією на рівні 95% населення країни надає можливість забезпечити повноцінний захист від спалахів та епідемій інфекційних хвороб, яким можна запобігти щепленнями. Такий рівень охоплення захищає інших громадян у спільноті, допомагаючи зупинити поширення хвороб серед невакцинованих за медичними показниками громадян. У разі зниження популяційного імунітету рівень захворюваності стрімко зростає.

Чому вакцини безпечні?

Безпечність вакцини забезпечується за рахунок багатьох дублюючих заходів. Перш ніж препарат отримає офіційний дозвіл на використання або буде включений до національних програм імунізації різних країн, включаючи Україну, його багато років вивчають, перевіряють його ефективність спочатку на тваринах, після цього — у ході клінічних випробувань за участю людей-добровольців у відповідності зі стандартними міжнародними протоколами. Дослідження кожної вакцини тривають роками, перш ніж її буде ліцензовано і допущено на ринок.

Моніторинг безпеки та якості продовжується і після ліцензування, реєстрації та використання вакцини в національних програмах. Постмаркетингові дослідження збирають інформацію про всі випадки побічних реакцій. Якщо виникають сумніви щодо безпечності конкретної вакцини, її використання припиняється, поки не будуть визначені причини інциденту (-ів). Кожен виробник дотримується процесу контролю якості на всіх етапах виробництва, а також виконує процедури контролю якості для кожної партії вакцини.

Усі вакцини, які використовуються в Україні, є безпечними та застосовуються в різних країнах світу протягом багатьох років. Проте Міністерство охорони здоров'я України все одно сертифікує і тестує кожен партію вакцин в лабораторних умовах, перш ніж дозволити її використання в нашій країні. Велика увага приділяється забезпеченню «холодового ланцюга». Існує добре організована система термінового інформування керівництва МОЗ про необхідність призупинити застосування певної партії вакцин, якщо надійшли повідомлення про незвичайні або тяжкі побічні реакції під час її застосування.

Українські батьки можуть бути повністю впевнені в тому, що вакцина, яку вводять їхнім дітям, безпечна і дійсно захистить від серйозних захворювань.

Що входить до складу вакцини?

До складу вакцин входять ослаблені віруси чи бактерії, або ж тільки антигени збудників інфекцій.

Антигени є частиною мікроорганізмів, які активують імунну систему. Антигени у вакцинах отримують з самих мікроорганізмів. На фармацевтичному підприємстві ці мікроорганізми послаблюють або вбивають, щоб вони не могли викликати захворювання. Хоча вакцини містять лише незначну частину антигенів, з якими діти стикаються щодня, вони сприяють виробленню антитіл, які необхідні для боротьби з захворюваннями, проти яких їм було зроблено щеплення.

Консерванти і стабілізатори використовуються для збереження дієвості вакцини і захисту її від забруднення. Один з найвідоміших консервантів тіомерсал через вміст етилртуті бездоказово пов'язували з розвитком аутизму в дітей. Хоча з 2011 року тіомерсал вилучено з більшості вакцин, рівень захворювання на аутизм стрімко зростає. Дослідники не знають точно, що викликає аутизм. До факторів ризику можна віднести екологічні проблеми, передчасні пологи, немолодий вік батьків і малий інтервал між пологома. Проте вакцинація до цього переліку не входить.

Зазначимо, що кількість етилртуті у вакцині, в якій досі використовується цей консервант (багатодозові вакцини проти грипу), набагато менша, ніж у багатьох продуктах харчування, які споживають люди. Наприклад, у бутерброді з тунцем у п'ять разів більше ртуті, ніж у вакцині проти грипу. А дитина, що перебуває винятковому на грудному вигодовуванні протягом шести місяців, споживає у 15 разів більше етилртуті, ніж міститься в одній дозі вакцини проти грипу.

У деяких дитячих вакцинах використовується мізерна кількість солей алюмінію, і вони абсолютно безпечні. Алюміній — найпоширеніший метал у земній корі. Він завжди присутній у питній воді, ґрунті і навіть у повітрі. Фрукти, овочі, горіхи, борошно, крупи, молочні продукти, дитячі суміші і навіть грудне молоко — всі вони містять певну кількість алюмінію. Ви користуєтеся дезодорантами? Цей метал присутній і в них. Солі алюмінію додають у вакцини, оскільки вони посилюють відповідь імунної системи на вакцину. Вони безпечно використовуються вже кілька десятиліть. Завдяки солям алюмінію для деяких інактивованих вакцин можна зменшити кількість бустерних (ревакцинальних) доз, які слугують для формування адекватної імунної відповіді в організмі.

Невелика кількість формальдегіду використовується для стерилізації вакцинної рідини, щоб під час уколу в організм дитини не потрапили сторонні інфекції на зразок бактерії стрептокока. Проте слід пам'ятати, що формальдегід потрапляє в організм людини і природним шляхом. Він міститься у дитячому шампуні, паперових рушниках, туші для вій або килимовому покритті. Тож невелика кількість цієї речовини у вакцинах не повинна викликати занепокоєння.

Опозиційні думки щодо щеплень

Негативна інформація, яку зазвичай поширюють ЗМІ, може викликати сильне занепокоєння у батьків, які зазвичай хочуть зробити все можливе для захисту здоров'я своїх дітей. Факт залишається фактом: серйозні побічні реакції, викликані імунізацією, трапляються вкрай рідко, а серйозні хвороби, інвалідність і смерть, викликані захворюванням, яке можна попередити вакцинацією, трапляються в Україні набагато частіше.

Хоча важко дати певну відповідь на питання, чому в Україні так багато негативної інформації про імунізацію, є кілька можливих пояснень:

- Негативну інформацію підтримують певні групи, наприклад, гомеопати, які розглядають імунізацію як загрозу своєму бізнесу і заробітку.
- Частково негативну інформацію підтримують виробники вакцин, щоб зіпсувати репутацію конкурентам.
- В Україні, як і в більшості країн, ЗМІ намагаються публікувати або транслювати сенсаційну інформацію, яка привертає увагу та підтримує інтерес читачів чи слухачів.
- Крім того, була проблема з виступами деяких офіційних осіб, які повідомляли аудиторії суперечливу інформацію.
- І, нарешті, деякі медичні фахівці та інші громадяни дійсно вважають, що вакцинація може бути небезпечною, хоча, уважне вивчення наукових даних привело б їх до висновку, що вакцинація включає мінімальні ризики і величезні переваги.

Від яких хвороб захищає вакцинація

В Україні Календар профілактичних щеплень передбачає вакцинацію проти 10 захворювань:

- гепатиту В
- туберкульозу
- поліомієліту
- дифтерії
- кашлюку
- правця
- гемофільної інфекції
- кору
- краснухи
- епідемічного паротиту

За державні кошти МОЗ України закуповує вакцини за Календарем і таким чином гарантує можливість українцям отримати безоплатні щеплення проти цих хвороб.

Також є рекомендовані щеплення, що не входять до обов'язкового переліку, але можуть захистити від деяких хвороб. Такі вакцини можна придбати за власні кошти в аптеці або зробити щеплення у приватній клініці.

ГЕПАТИТ В

Гепатит В — це інфекційне захворювання, викликане вірусом, що вражає печінку. Інфікуватись ним можна у результаті медичних (у тому числі стоматологічних) маніпуляцій, якщо використовується нестерильне обладнання, а також під час нанесення татуювань та в салонах манікюру і педикюру. Також можливе інфікування під час незахищеного статевого контакту.

Відомі випадки зараження дітей вірусом гепатиту В у пісочниці після уколу шприцом, до того використаним ін'єкційними споживачами наркотиків, а також випадки інфікування дитини від матері під час вагітності, пологів та годування груддю.

Важливо розуміти, що у випадку інфікування дитини вірусом гепатиту В в перинатальному періоді чи грудному віці вірогідність хронічного ураження печінки зростає до 70-90%. Тому вкрай важливо розпочинати вакцинацію немовлят від цієї інфекції вчасно: в перший день життя

згідно настанов ВООЗ та інших авторитетних медичних організацій. Адже на момент тестування майбутня мати може ще не знати про захворювання в період так званого «серологічного вікна» і передати вірус дитині: в такому випадку вчасно розпочата вакцинація з високою ймовірністю захистить немовля від захворювання. Також ми, на жаль, не можемо передбачити, чи потребуватиме дитина інвазивних медичних процедур, які теж можуть стати джерелом інфікування.

Досить часто інфікуються люди, які безпосередньо контактують з кров'ю: лікарі-хірурги, стоматологи, медсестри, робітники тату-салонів та салонів краси. Дуже високий ризик захворіти мають споживачі ін'єкційних наркотиків та працівники комерційного сексу.

У результаті захворювання власна імунна система людини атакує заражені гепатоцити (клітини печінки) та вбиває їх, остаточно знищуючи печінку. Без лікування гепатит В протікає агресивно і призводить до незворотних змін в організмі людини, наприклад, циррозу та/або раку печінки.

Як захиститися?

Вакцина чудово захищає як медичних працівників від інфікованих пацієнтів в медичних закладах, так і звичайних людей, які користуються послугами косметологічних салонів та стоматологів. До речі, можливе екстрене введення вакцини після випадкового уколу брудним шприцом чи поранення медичним або косметичним інструментом. Застосування вакцини впродовж 72 годин після уколу суттєво знижує ризик подальшого зараження вірусом гепатиту В.

Дітей доцільніше вакцинувати в ранньому дитинстві. Від захворювання захищають як однокомпонентні вакцини, так і комплексні вакцини з компонентом гепатиту, які вводяться трьома дозами протягом перших шести місяців життя малюка. В результаті повного курсу вакцинації виробляється імунітет на все життя.

ТУБЕРКУЛЬОЗ

Туберкульоз — це важке інфекційне захворювання, викликане мікобактерією туберкульозу (МБТ, палички Коха). Щороку майже 8 мільйонів людей хворіють на туберкульоз і близько 3 мільйонів помирає від цієї хвороби.

Близько 99% дорослих людей (за винятком ізольованих племен) живуть з живими паличками Коха в організмі, оскільки контакт з ними неминучий в умовах високої щільності населення. Тому в легенях усіх людей є дрібні туберкульозні ураження. Проте ймовірність стати хворим на туберкульоз залежить від імунного статусу кожної людини.

Для немовлят захист від туберкульозу дуже важливий, оскільки у випадку зараження в перший рік життя існує високий ризик захворіти на туберкульозний менінгіт, який вражає мозкові оболонки. В цьому випадку туберкульоз особливо важко піддається лікуванню і часто має летальні наслідки.

Як захиститися?

Вакцина БЦЖ (BCG, Бацила Кальметта-Герена) — єдиний дієвий захист від туберкульозу. Результати досліджень показали, що діти, яким не робили щеплень, хворіють на туберкульоз у 15 разів частіше, ніж ті, хто своєчасно отримав щеплення. Проте вакцинація у цьому випадку не дає захисту на все життя. Імунітет зберігається лише впродовж 7–10 років. А повторна вакцинація (ревакцинація) дорослих не проводиться, оскільки її ефективність не доведена.

ПОЛІОМІЄЛІТ

Поліомієліт — це гостре інфекційне захворювання. Частіше на нього хворіють діти від 6 місяців до 5 років. Поліовірус поширюється від людини до людини в основному через брудні руки, заражену їжу та воду. Він вражає нервові клітини, що відповідають за рухи, та викликає невиліковний параліч. В одного з 200 хворих розвиваються деформації хребта і кінцівок, що стає причиною інвалідності. Інші небезпечні ускладнення поліомієліту — пневмонія, міокардит, важкі шлунково-кишкові розлади з кровотечею, виразками та кишковою непрохідністю.

Як захиститися?

Вакцинація — єдиний надійний спосіб запобігти поліомієліту. Шістьох доз вакцини достатньо, щоб сформувався імунітет на все життя.

До речі, завдяки Глобальній Ініціативі з ліквідації поліомієліту (GPEI) кількість випадків хвороби у світі вдалося зменшити на 99%: з 350 тисяч у 1988 році до 22 випадків у 2017 році. У той же час, в Україні спалах поліомієліту був зафіксований у 2016 році.

ДИФТЕРІЯ

Дифтерія — це гостре інфекційне захворювання верхніх дихальних шляхів, викликане бактерією. В основному, дифтерія проявляється у вигляді ангіни, під час якої в горлі утворюються плівки, що іноді ускладнюють дихання. Дифтерійний токсин є одним з найсильніших у природі. Він поступається лише ботулінічному та правцевому токсинам.

Ускладнення від дифтерії можуть включати: блокування дихальних шляхів, інфекційно-токсичний шок, пошкодження серцевого м'яза (міокардит), ураження нервової системи, легеневу інфекцію (дихальну недостатність або пневмонію), а також асфіксію, яка за несприятливих умов може призвести до смерті.

Як захиститися?

Дифтерія — вакцинокерована інфекція. Хворіють нею нещеплені особи або ті, які не отримали усіх доз вакцини. Тож єдиний спосіб захиститися і попередити розвиток небезпечних ускладнень — вакцинація дітей згідно з Календарем профілактичних щеплень і ревакцинація дорослих кожні 10 років.

КАШЛЮК

Це найбільш заразне інфекційне захворювання дихальних шляхів з усіх відомих. Для нього характерний важкий нападаподібний кашель. У малюків перших місяців життя кашлюк може протікати з зупинками дихання, що може спричинити смерть. Захворювання небезпечне своїми ускладненнями: пневмонією, генералізованими судомою, порушеннями функції легень, а кашель при кашлюку може тривати більше 3-х місяців.

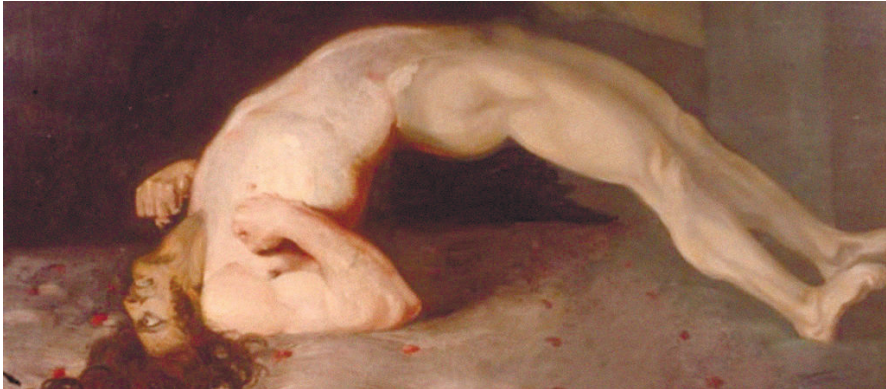
Всупереч поширеному міфу, на кашлюк хворіють і дорослі, яким рекомендована ревакцинація від цієї хвороби. Особливо актуальним є щеплення від кашлюку для майбутніх мам: згідно результатів досліджень, вакцинація вагітної з вірогідністю 90% захищає новонародженого від кашлюку в перші місяці життя, до отримання ним власних щеплень від цієї хвороби.

Як захиститися?

Вакцинація — це єдиний метод профілактики кашлюку. Завдяки щепленням можна попередити тяжкі прояви захворювання і ускладнення. Сформований в результаті повного курсу вакцинації імунітет проти кашлюку зберігається впродовж 5-7 років.

Генералізований м'язовий спазм (опістотонус) у хворого на правець. Рисунок шотландського фізіолога Чарльза Белла, 1809 рік.

ПРАВЕЦЬ

Збудник правця — бактерії, що виробляють токсин, який впливає на нервову систему. Бактерії можуть потрапити в організм людини у результаті забруднення рани при порізах та подряпинах, опіках, укусах тварин, пірсингу, татуюванні та ін'єкціях, травмах очей. Основне місце проживання правцевих бактерій — ґрунт.

Токсини, які виділяють ці бактерії, викликають судоми, які бувають настільки сильними, що суглоби вивертаються в зворотну сторону, а під напругою м'язів ламаються кістки та хребет.

Як захиститися?

Єдиний спосіб захисту від правця — вакцинація. Навіть якщо ви перехворіли, вакцинуватися треба обов'язково, адже імунітет після захворювання швидко минає і ймовірність повторного зараження з кожним роком зростає. Тільки за умови ревакцинації від правця кожні 10 років людина набуває 100% захисту. Також можлива екстрена вакцинація. Якщо дитина, якій не робили щеплення, поранилася, слід негайно звернутися до лікаря, щоб терміново вакцинуватися.

ХІБ-ІНФЕКЦІЯ (ГЕМОФІЛЬНА ІНФЕКЦІЯ)

Гемофільна інфекція — це гостра інфекційна хвороба, збудником якої є гемофільна паличка. Джерелом і резервуаром інфекції є людина, а воротами інфекції — слизова оболонка носоглотки. Механізм передачі зазвичай повітряно-крапельний, проте у маленьких дітей може бути і контактним.

У дітей від 5 років хіб-інфекція провокує розвиток пневмонії, гнійного менінгіту, отиту (запалення середнього вуха), артрити (гнійного запалення суглобів) та сепсису («зараження» крові).

Як захиститися?

Вакцинація проти хіб-інфекція була включена до Календаря щеплень в Україні у 2006 році, тому батьки знають про цю вакцину найменше. Проте чимало європейських країн, а також США, Канада та Японія проводять вакцинацію проти Хіб вже понад 15 років. Результат — значне зниження захворювань та смертей від цієї хвороби.

КІР

Кір — це інфекційна хвороба, яку спричинює вірус. Вона характеризується гарячкою, запальними явищами з боку дихальних шляхів, кон'юнктивітом, появою своєрідних плям на слизовій оболонці ротової порожнини і висипом на шкірі. Це одне з найбільш заразних вірусних захворювань.

Кір передається повітряно-крапельним шляхом. Хвора людина виділяє вірус протягом останніх двох діб інкубаційного періоду і під час висипань. Ускладненнями кору може бути пневмонія та енцефаліт (ураження головного мозку). Захворювання може призвести до смерті.

Як захиститися?

Єдиним засобом профілактики кору є вакцинація. Перша доза вакцини вводиться дітям у віці 12 місяців, а друга — в 6 років. Дві дози вакцини забезпечують захист від захворювання на все життя.

КРАСНУХА

Краснуха — це вірусна інфекційна хвороба, яка у більшості дітей зазвичай протікає легко. Основними симптомами є висипання на шкірі та незначне підвищення температури. У деяких випадках спостерігається запалення суглобів. Особливо небезпечна краснуха для вагітних. Захворювання може викликати вади плода, а на ранніх термінах (до 14-16 тижня) — спровокувати викидень.

Як захиститися?

Вакцинопрофілактика є єдиним ефективним засобом боротьби з краснухою. Радикальне рішення проблеми краснухи можливе тільки шляхом масової вакцинації. У багатьох країнах світу людей щеплюють вже протягом десятиліть, тож кількість ембріопатій, спричинених вірусом краснухи, практично зведена до нуля. Дві дози вакцини забезпечують захист від захворювання на все життя.

ЕПІДЕМІЧНИЙ ПАРОТИТ (СВИНКА)

Епідемічний паротит — це гостре інфекційне захворювання, яке супроводжується гарячкою, загальною інтоксикацією, ураженням слинних, а іноді статевих, молочних та підшлункової залоз, центральної нервової системи (ЦНС).

Інфекція передається повітряно-крапельним шляхом. Вірус може викликати менінгіт, енцефаліт та глухоту, а в чоловіків — безпліддя. Трапляються також смертельні випадки. У разі інфікування жінки у першому триместрі вагітності вірогідність викидня та передчасних пологів складає 25%.

Як захиститися?

Найбільш ефективним методом профілактики епідемічного паротиту є вакцинація, яка в Україні входить до Національного календаря щеплень. Вакцинацію для одночасної профілактики кору, епідемічного паротиту та краснухи проводять комбінованою вакциною у віці 12 місяців. Друге щеплення (ревакцинацію) цією ж вакциною роблять дітям у віці 6 років.

IV. Відповіді на найбільш розповсюджені питання батьків

Чи безпечно робити щеплення новонародженому дитям?

Так, це безпечно і дуже важливо. Матка вагітної жінки являє собою стерильне середовище. У навколоплідній рідині немає мікроорганізмів, вірусів чи бактерій. Проте вже за кілька хвилин після народження дитина стикається з тисячами бактерій і вірусів, деякі з яких можуть викликати захворювання, незворотні наслідки або навіть смерть.

Оскільки в організмі новонароджених є материнські антитіла, протягом декількох місяців малюки мають імунітет до деяких захворювань. Однак це не стосується туберкульозу, дифтерії, кашлюку, поліомієліту, правця, гепатиту В або ХіВ-інфекції. Якщо невакцинована дитина зіткнеться з однією з цих інфекцій, її організм не зможе самотужки її побороти. Але у новонароджених та немовлят, які пройшли вакцинацію в перші місяці життя, розвивається захисна імунна відповідь, яка не дозволяє хвороботворним бактеріям потрапляти в систему кровообігу і завдавати шкоди. Вакцинація є так само безпечною для немовлят, як і для дітей старшого віку.

Чи може вакцинація послабити імунну систему дитини?

Ні. Дослідження різних специфічних антитіл показують, що імунна система здатна реагувати на дуже велику кількість антигенів, які містяться в різних вірусах і бактеріях. За оцінками вчених, вакцинація дитини від 11 інфекційних захворювань одночасно запускає в дію лише 0,1% потенційних можливостей імунної системи. Оскільки клітини постійно поновлюються (імунна система здатна виробляти близько 2 мільярдів клітин на день), вакцина не може пригнітити навіть частину імунної системи. Це означає, що імунна система здатна виробляти стільки клітин, скільки їй необхідно.

До того ж, сучасні вакцини містять значно менше імунологічних компонентів (антигенів), ніж вакцини старого покоління. Тож незважаючи на те, що сьогодні діти отримують більше щеплень, ніж раніше, вони отримують меншу кількість імунологічних компонентів, антигенів.

Хто надасть гарантії, що у дитини не буде побічних ефектів після введення вакцини?

Ніхто не може гарантувати, що у дитини не виникне побічних реакцій на вакцину чи на будь-який інший медичний препарат. Щеплення неживими вакцинами може викликати підвищення температури, а також почервоніння, біль або подразнення в місці уколу в перші 72 години після введення. Реакція ж на живі вакцини є відтермінованою в часі (зазвичай вона виникає з 7 по 21 день після вакцинації) і виглядає як легкі симптоми захворювання (наприклад, короподібний висип та збільшення лімфовузлів після щеплення КПК чи вітрякоподібний висип після вакцинації від вітряної віспи). Всі перераховані явища не несуть небезпеки для здоров'я дитини, не потребують специфічного лікування та минають самостійно.

Серйозні ж побічні реакції на щеплення є дуже рідкісним явищем. Наприклад, з частотою приблизно 1 випадок на 1 мільйон введених доз вакцини може спостерігатись анафілактичний шок: системна алергічна реакція негайного типу. Саме тому в кожному кабінеті щеплень є всі необхідні медикаменти для надання першої медичної допомоги. Зауважимо, що АШ може виникнути і у випадку вживання будь-яких ліків чи навіть їжі, тож з цієї точки зору введення вакцини в медзакладі є набагато безпечнішим за прийом ліків вдома.

Проте важливо розуміти, що у випадку вакцинації доведена і всеохоплююча користь значно переважає над мінімальними вірогідними ризиками. Крім того, майже все, що роблять люди, пов'язано з тим чи іншим ризиком. Наприклад, щороку в Україні чимало людей отримують травми та навіть гинуть, послизнувшись у ванній, при потраплянні їжі у дихальні шляхи, від удару блискавки тощо.

Однак мало хто вважає, що вживання їжі, купання у ванній або прогулянки на вулиці в дощовий день становлять небезпеку. Ми зазвичай

навіть не замислюємося про ці ризики, тому що вони надзвичайно малі. Отже, поки у світі існують захворювання, які можна попередити вакцинами, батьки не повинні ризикувати здоров'ям та життям своїх дітей, відмовляючись від щеплень.

Наскільки безпечно робити кілька щеплень в один день?

Наукові дослідження, в ході яких вивчалися наслідки одночасного введення різних комбінацій вакцин, показали, що рекомендовані вакцини однаково ефективні як в комбінації, так і окремо, і що такі комбінації не несуть підвищеного ризику розвитку побічних реакцій. Єдине чого повинен дотримуватися медичний працівник в такому випадку — не робити більше одного уколу в одну й ту саму ділянку тіла. Це дозволить уникнути дискомфорту у місці введення вакцини.

Проведення декількох щеплень під час одного візиту до лікаря має дві практичні цілі. По-перше, дитина отримує захист якомога раніше в уразливі перші місяці життя. По-друге, кількість візитів до лікувального закладу зменшується. Це менш травматично для дитини і дозволяє батькам заощадити час.

Чи можна вакцинувати хронічно хвору дитину?

Хронічні хвороби, такі як бронхіальна астма, цукровий діабет і неврологічні розлади, не є абсолютним або постійним протипоказанням для вакцинації. Діти із затримками фізичного розвитку, а також діти з хронічними хворобами потребують вакцинації навіть більше, ніж інші, оскільки їх організм більш уразливий і сприйнятливий до різних інфекційних захворювань.

Крім того, вони проводять більше часу в медичних установах і частіше контактують з інфікованими пацієнтами.

Чи безпечно вакцинувати дитину під час епідемії COVID-19 чи грипу?

Епідемія COVID-19 не є протипоказанням для вакцинації. Більше того, вона є приводом для імунопрофілактичних заходів. Адже будь-яка епідемія чи спалах збільшують ризики захворювання та госпіталізації. Нещеплена дитина в такі періоди особливо вразлива. Але тільки лікар може визначити та оцінити ризики для конкретної дитини.

Слід пам'ятати, що спалах вірусних захворювань є приводом для вакцинації, а не протипоказанням до неї. Навіть якщо дитина вакцинується після контакту з хворим або під час інкубаційного періоду (коли симптоми не проявляються), немає жодної небезпеки, що вакцина посилить вплив захворювання.

Тільки від нас залежить наше здоров'я та здоров'я наших дітей. Усі ми разом можемо створити належні умови для того, щоб у нашій країні зростало здорове покоління. Для цього, у тому числі, треба керуватися достовірною інформацією щодо вакцин та їх належного використання. Тож якщо у вас виникають запитання стосовно імунопрофілактики, звертайтеся до наших спеціалістів. Ми будемо раді відповісти вам, озброївшись науковими даними та фаховим досвідом.

Література

1. Довідник «Відповіді на складні запитання батьків про вакцинацію», ГО «Батьки за вакцинацію»
2. <https://www.cdc.gov/vaccines/vac-gen/side-effects.htm>
3. <https://moz.gov.ua/article/immunization/u-jakih-krainah-ukraina-zakupovue-vakcini->
4. <https://www.who.int/features/qa/84/ru/>
5. <https://www.nhs.uk/conditions/vaccinations/why-vaccination-is-safe-and-important/>
6. Immunological mechanisms of vaccination. Nature immunology, 2011. Bali Pulendran, Rafi Ahmed
7. Hepatitis B Virus Infection: Epidemiology and Vaccination, Epidemiologic Reviews, Volume 28, Issue 1, June 2006. Colin W.Shepard, Edgar P.Simard, Lyn Finelli, Anthony E. Fiore, Beth P. Bell

*Не для продажу. За кошти Глобального фонду боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією.

ОДЕСЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Напишіть:

czk2018.od@gmail.com

Зателефонуйте:

+38(073)425-30-13